

Future Scenarios of Urban Tourism in the Post COVID-19 Era from the Perspective of Experts the Case Study of Sareyn City

Javad Madani ¹

1. (Corresponding Author) *Department of Public Administration and Tourism, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran*

Email: J.madani@uma.ac.ir

ARTICLE INFO

Keywords:

Tourism,
Urban Tourism,
Post COVID-19 Era,
Scenario,
Sareyn.

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic created significant challenges for urban tourism, and its negative consequences caused countries to seek effective measures for the post-disease period. One of the most important of them is scenario planning; the main purpose of this research is to compile the future scenarios of urban tourism in the post-corona era, which was done with a focus on Sareyn. The research method is combined or mixed, which is carried out using a sequential exploratory approach in two qualitative-quantitative phases. The methods used in this research are "theme analysis and scenario planning." The statistical population of the research includes a multi-core team of experts in urban tourism, urban management, geography, public administration, and public health, who are also familiar with the conditions and status of Sareyn. These people are identified through the purposeful sampling method. According to the findings of the research, in the first phase, which was carried out using the theme analysis method, the themes extracted from the semi-structured interviews are in the form of 39 basic themes, 14 organizing themes, and 3 inclusive themes, which will go to the next stage to identify the drivers. Based on the findings of the quantitative phase of the research, four scenarios were identified, which are the reduction of restrictions and smart health screening, health tourism (treatment), green zoning, and mandatory lockdown. According to the results, the scenarios of "reducing restrictions and smart health screening - health tourism (treatment)" are, respectively, the most favorable and relatively favorable, and "green zoning - forced lock" scenarios are categorized as relatively unfavorable and most unfavorable situations. By adopting the relevant scenarios and properly managing urban tourism and its consequences, the post-disease period can also be considered an opportunity for urban tourism that brings new and desirable solutions to the fore.

Article History:

Received:

26 March 2023

Received in revised form:

28 May 2023

Accepted:

2 July 2023

Available online:

30 July 2023

Citation: Madani, J. (2023). Future Scenarios of Urban Tourism in the Post COVID-19 Era from the Perspective of Experts the Case Study of Sareyn City. *Journal of Urban Tourism*, 10 (2), 55-74.

 <http://doi.org/10.22059/JUT.2023.333718.975>

© The Author(s)

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

The tourism industry was one of the world's most significant markets until the world met a pandemic in the 21st century, COVID-19. The fear of COVID-19 led to significant uncertainty and chaotic conditions in many industries. The tourism industry has experienced sharply falling revenues and is an economic sector most severely affected by the pandemic. The shock affects both the demand side (restrictions on freedom of movement, border closings, guests' fear of infection) and the supply side (closure of accommodation and catering establishments and leisure facilities used for tourism). Urban tourism is one of the most essential areas affected in this field. The epidemic's effects can be effectively seen in domestic tourism, urban tourism, business travel, etc. For this reason, it is necessary to make expert forecasts and estimates in this regard. This study aims to formulate future urban tourism scenarios in the post COVID-19 era from the perspective of experts in Sareyn.

Methodology

The outline of the research in this research is mixed or combined according to the purpose of its type. The sequential research approach is exploratory and done in two qualitative-quantitative phases. In this design, first qualitative and then quantitative data are collected and analyzed. Priority is usually given to the qualitative phase, and quantitative data are used to reinforce qualitative data. Two methods of "thematic analysis-scenario planning" have been used in this research. The study employs both qualitative and quantitative research methods. Qualitative data is gathered through semi-structured interviews, while quantitative data is collected via a questionnaire. In the qualitative phase, related themes are extracted using interviews with experts and then considered as organizing themes for scenario planning. It should be noted that the basis for selecting research experts is their scientific and executive background in urban tourism, which were identified and studied using purposive sampling.

Results and discussion

According to the first (phase qualitative) findings, 39 basic themes, 14 organizing themes, and 3 global themes were identified. Finally, 14 organizing themes were considered as the final drivers. Then, according to experts, each of them was classified into influential variables, relay variables, affective variables, independent variables, and regulatory variables. Four scenarios were developed as "Reduction of restrictions and smart health screening, green zoning, health tourism (treatment), lockdown." The two uncertainties that will shape the axes of the scenarios are uncertainty 1 (situation of the corona in the city) and uncertainty 5 (situation of the corona constraints). Based on these two factors, the status of each scenario will be determined. These are considered in the context of future scenarios of Sareyn urban tourism in the post COVID-19 era.

Conclusion

As we have seen in the last two years, COVID-19 has been able to affect the whole world with its risks and consequences. Urban tourism is one of the areas that has not been safe from this epidemic and has been subject to many changes and risks. Many studies have shown that the Covid-19 pandemic has provided important lessons for urban tourism decision-makers. Given that the background of some studies was somewhat similar to the present study, we can refer to the common chapter of this study with their results and findings that efforts have been made to reduce the negative effects of the COVID-19 pandemic during the outbreak. Moreover, after or post-corona, most of which benefit urban and local tourism. Some related studies consider this crisis as an opportunity for urban tourism, which can be brought to the fore by scenarios and the application of new solutions. In this study, through combined methodological steps, four scenarios for urban tourism in the COVID-19 period in Sareyn were adopted, each of which considers different situations from the most unfavorable to the most desirable. It is concluded that the scenarios of "reduction of restrictions and smart health screening - health tourism

(treatment)" are the most desirable and relatively desirable components, respectively, and the "green zoning – lock down" scenarios are classified as relatively unfavorable and the most unfavorable situation. In order to manage urban tourism in the post COVID-19 era and create favorable opportunities, it is necessary to make a feasibility study or a general estimate of its future trends to create a safe and healthy tourist destination. In order to reduce the risk of urban tourist travel, the inclusion of health and protection of tourists and local people has been done, and the resulting risks have been minimized.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors appreciate to all the scientific consultants of this paper.

سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا مطالعه موردی: شهر سرعین

جواد معدنی^۱^۱- نویسنده مسئول، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.Email: J.madani@uma.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

واژگان کلیدی:

گردشگری،
گردشگری شهری،
دوران پسا کرونا،
سناریو،
سرعین.

اپیدمی کرونا چالش‌های بسیار بزرگی را برای گردشگری شهری به وجود آورد که تبعات و پیامدهای منفی آن، موجب گردید که کشورها به دنبال اتخاذ اقداماتی متمرکز برای دوره مابعد این بیماری باشند. یکی از مهم‌ترین آن‌ها، سناریو پردازی است که هدف اصلی این تحقیق نیز تدوین سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا است. روش تحقیق آن ترکیبی یا آمیخته است که با استفاده از رویکرد متوالی اکتشافی در دو فاز کیفی- کمی انجام می‌شود. در این تحقیق، به ترتیب از روش‌های "تحلیل مضمون و برنامه‌ریزی سناریو" است. جامعه آماری تحقیق شامل یک تیم چندهسته‌ای از خبرگان حوزه‌های گردشگری شهری، مدیریت شهری، جغرافیا، مدیریت دولتی و بهداشت عمومی است که از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند شناسایی شدند. مطابق با یافته‌های تحقیق، در فاز اول که با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شده است، مضامین استخراج شده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته در قالب ۳۹ مضمون پایه، ۱۴ مضمون سازمان دهنده و ۳ مضمون فراگیر هستند که برای شناسایی پیش‌ران‌ها به مرحله بعدی راه می‌یابند. مطابق با یافته‌های فاز کمی تحقیق، چهار سناریو شناسایی شدند که عبارت‌اند از: کاهش محدودیت‌ها و غربال‌گری بهداشتی هوشمند، گردشگری سلامت (درمان)، منطقه بندی سبز، قفل اجباری. طبق نتایج حاصله، سناریوهای "کاهش محدودیت‌ها و غربال‌گری بهداشتی هوشمند - گردشگری سلامت (درمان)" به ترتیب، جزء مطلوب‌ترین و نسبتاً مطلوب؛ و سناریوهای "منطقه بندی سبز - قفل اجباری" به‌عنوان نسبتاً نامطلوب و نامطلوب‌ترین وضعیت دسته‌بندی می‌شوند. با اتخاذ سناریوهای مربوطه می‌توان ضمن مدیریت صحیح گردشگری شهری و پیامدهای متعاقب آن، دوره پس از بیماری را به‌عنوان فرصتی برای گردشگری شهری در نظر گرفت که راهکارهای جدید و مطلوبی را به منصفه ظهور و اجرا رساند.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۱/۰۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۳/۰۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۴/۱۱

تاریخ چاپ:

۱۴۰۲/۰۵/۰۸

استناد: معدنی، جواد. (۱۴۰۲). سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا مطالعه موردی: شهر سرعین. مجله گردشگری شهری، ۱۰ (۲)، ۵۵-۷۴

<http://doi.org/10.22059/JUT.2023.333718.975>

مقدمه

سال ۲۰۲۰ با شیوع یک بیماری همه‌گیر و نگران‌کننده‌ای شروع شد که جهان در سال‌های گذشته آن را تجربه کرده است (Nkengasong, 2020: 310). این بار، نامی که به شیوع سندرم حاد تنفسی شدید سارس^۱ داده شد، ویروس جدید کرونا بود که بعداً کووید ۱۹ نامیده شد، این بیماری نشان‌دهنده ذات‌الریه غیرمعمول بود که در چین شروع شد و بعداً در کشورها و در سراسر جهان گسترش یافت. به عبارتی، این بیماری در کشور چین شروع، و در مدت کوتاهی در کشورهای مانند ایالات متحده آمریکا، برزیل، هند، ایتالیا، اسپانیا، فرانسه، کره جنوبی، ایتالیا، ایران گسترش یافت (Kaushal & Srivastava, 2020: 1). ترس از کووید ۱۹ منجر به عدم قطعیت و شرایط آشفته در بسیاری از صنایع شد. صنعت گردشگری، یکی از مهم‌ترین صنایعی است که به شدت تأثیرگذاری ناشی از شیوع بیماری کرونا را تجربه کرده است. این صنعت، یکی از بخش‌های حیاتی و مهم اقتصادی است که با کاهش شدید درآمدها مواجه شده است و شدیدترین آسیب‌ها را در پیامدهای این بیماری دیده است. این شوک هم بر جنبه تقاضا (قرنطینه و محدودیت آزادی حرکت، ترس گردشگران از ابتلا به ویروس و...) و هم برطرف عرضه (بسته شدن اماکن اقامتی و پذیرایی و همچنین امکانات تفریحی مورد استفاده برای گردشگری) تأثیر گذاشت (Uğur & Akbiyık, 2020: 2). با این وجود، محققان گردشگری تلاش کرده‌اند تا تغییرات را در زمان وقوع آن ثبت کنند، اهمیت همه‌گیری را مورد بررسی بیشتر قرار داده و آینده گردشگری را پیش‌بینی کنند (Yang et al, 2021: 23).

صنعت گردشگری بر اساس الگوهای بازدهی رونق می‌گیرد و تصمیم‌گیرندگان تلاش قابل توجهی برای جذب بازدیدکنندگان برای حمایت از این بخش و افزایش تأثیر چند برابری از آن را انجام می‌دهند. اما به دلیل شرایط کنونی و محدودیت‌های سفر که در سطح ملی و بین‌المللی رعایت می‌شود، مواردی چون ممنوعیت سفر، بسته شدن مرزها، لغو روایدها، شرایط قرنطینه و ترس از گسترش بیماری، چالش‌های شدیدی را در بخش گردشگری ایجاد کرده است (Gössling et al., 2020: 4). محدودیت‌ها و توصیه‌های مرتبط با گردشگری و سفر، بار دیگر آسیب‌پذیری گردشگری را آشکار کرده است (Zhang et al, 2020: 3). یعنی، با وقوع پاندمی کرونا مقاصد گردشگری نسبت به سایر مکان‌ها شاهد بیشترین میزان آسیب‌های اقتصادی و اجتماعی ناشی از انتشار این ویروس بوده‌اند (ابراهیم پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۰).

مطالعات مختلفی که مرتبط با گردشگری در پرتو بحران کووید ۱۹ در حال حاضر در حال ظهور هستند که عمدتاً تلاش می‌کنند تا مسائل و مشکلاتی را که تورها و شرکت‌های گردشگری در طول بحران جاری با آن روبرو بودند را کشف کنند (Škare et al, 2021: 2; Higgins-Desbiolles, 2020: 552; Hoque et al., 2020: 52; Gössling et al, 2020: 337-340; Zheng et al., 2020; Alonso et al, 2020). یکی از مهم‌ترین حوزه‌هایی که در این زمینه تأثیر پذیرفته است، گردشگری شهری است. اثرات همه‌گیری به‌طور موثر در گردشگری داخلی کشورها، گردشگری شهری، سفرهای کاری و... قابل مشاهده است (Jiricka-Pürerer, 2020: 3; Zhang & Zhang, 2020: 2; Kaushal & Srivastava, 2020: 4; Radhakrishna, 2020; Dai et al, 2019: 158; Castañeda et al, 2019: 19). قبل از همه‌گیری کووید ۱۹، گردشگری شهری به‌طور قابل توجهی در حال افزایش بود که گاهی اوقات منجر به بحث در مورد محدودیت ظرفیت و "گردشگری بیش‌ازحد"^۲ می‌شد (Jiricka-Pürerer, 2020: 2; Goodwin, 2017). اما در نتیجه شیوع این بیماری، اکثر مقاصد گردشگری شهری در طول سال ۲۰۲۰ به دلیل اقدامات قرنطینه و ممنوعیت

1. SARS
2. overtourism

سفر، لغو رزروها و تدارکات محلی، مجبور به توقف فعالیت‌هایشان شدند. در کنار هم، چنین تحولاتی؛ گردشگری شهری را از نظر درآمد، مشاغل، و گزینه‌های جایگزین برای حفظ فعالیت در طول قرنطینه، بسیار تحت تأثیر قرار داده است (Assaf & Scuderi, 2020: 731-733). همان‌طور که ملاحظه می‌شود، تغییرات ناگهانی به دلیل همه‌گیری کووید ۱۹، بر فعالیت‌های گردشگری در سراسر جهان تأثیر گذاشت. در کشور ما نیز، اقداماتی انجام شد که بسیاری از آن‌ها، محدودیت‌هایی را در تردد و رفت‌وآمد گردشگران و بازدیدکنندگان ایجاد می‌کردند. در شهر سرعین که منبع اول درآمد آن صنعت گردشگری است، هم‌زمان با قرمز شدن شهرها و اعمال ممنوعیت در تردها، تعطیلی مراکز تفریحی و گردشگری اجباری شد و اقدامات خاصی در نظر گرفته شدند. به‌عنوان مثال، در این شهر، با هماهنگی نهادها و سازمان‌های متولی در مقابله با کرونا، برخی از هتل‌ها و مهمانسراها در قالب نقاهتگاه‌های موقتی ایفای نقش کردند که محدوده آن‌ها در قسمت جنوب غربی شهر بود. مراکز درمانی در قسمت مرکز شهر و با پذیرش تعداد محدود افراد صورت گرفت که تنها با ارائه گواهی پزشکی و درمانی به این افراد خدمات ارائه می‌شد و سایر افراد اجازه بهره‌مندی از این مزایا را نداشتند (معدنی، ۱۴۰۲: ۱۳۴). یکی از مسائل اصلی در این زمینه، وابستگی ساکنان و کسب‌وکارهای شهر سرعین به حوزه گردشگری است. از آنجایی که شهر سرعین به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین شهرهای ارائه‌کننده خدمات آب‌درمانی و گردشگری غذا در ایران است و ارتزاق بسیاری از ساکنان آن به این صنعت گره‌خورده است، و از طرفی نیز تمامی خدمات و امکانات مرتبط با این موارد در داخل شهر سرعین ارائه می‌شوند؛ در طول همه‌گیری ویروس کرونا نیز ملاحظه شد که خسارات و صدمات بسیار زیادی هم به گردشگری و هم به ساکنان وارد شده است که این مقوله اهمیت اتخاذ راهکارهای اساسی را دوچندان می‌کند. از سوی دیگر، مسائل مهم‌تری وجود دارند که مرتبط با شرایط و وضعیت گردشگری شهری در دوران پسا کرونا بوده و فهم و پیش‌بینی این شرایط، در هاله‌ای از ابهام می‌باشد. این عدم اطمینان می‌تواند خسارات و پیامدهای منفی جبران‌ناپذیری را در پی داشته باشد. از همین رو ضرورت دارد تا سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا در شهر سرعین مطرح شوند. از آنجاکه پیامدهای بلندمدت قابل‌توجهی به دلیل همه‌گیری -به‌ویژه در زمینه گردشگری شهری- پیش‌بینی می‌شود، مقاله حاضر با هدف برنامه‌ریزی سناریو آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا، نه‌تنها یافته‌های قبلی در مورد این پاندمی و تأثیر آن بر گردشگری شهر را موردبررسی قرار خواهد داد، بلکه پیامدهای مورد انتظار از دوره پسا کرونا و بینش‌های جدید و ارزشمند ایجادشده در آن را نیز توضیح می‌دهد. در نهایت، در این مقاله بحث خواهد شد که سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا شامل چه مواردی می‌باشند؟ در ادامه ضمن بررسی مبانی نظری و روش تحقیق در این زمینه، یافته‌ها و نتایج حاصله نیز تحلیل می‌شوند.

مبانی نظری

گردشگری شهری

در دوران اخیر، گردشگری و سفر به‌عنوان صنعتی انعطاف‌پذیر، پویا و رو به رشد در نظر گرفته می‌شود (Lu et al, 2021: 10). گردشگری شهری یک نوع گردشگری جهانی است و یکی از مهم‌ترین انگیزه‌های اجتماعی و اقتصادی برای توسعه شهری است (Zheng et al, 2020: 1). شهرها، "متنوع، چندمنظوره و پیچیده" هستند و محصولات و خدمات مختلفی را برای گردشگری ارائه می‌دهند (Ashworth & Page, 2021: 1; Bichler & Pikkemaat, 2021: 1; Page, 1995). به‌طورکلی، گردشگری شهری به یک جریان مهم تحقیقاتی در زمینه‌های مختلف تبدیل شده است (Romão & Bi, 2021; Romero-García, 2019). بنابراین، مناطق شهری مکان‌های پویایی هستند که در

آن‌ها پیشنهادهای جدید می‌تواند به سرعت توسعه یابند (Boivin & Tanguay, 2019: 67). گردشگری شهری یکی از مهم‌ترین انواع گردشگری است که نقش بسیار مهمی در توسعه گردشگری دارد (Zhang & Zhang, 2020: 1). تقاضا برای تجربه‌های شخصی، بازار گردشگری شهری را به طور فزاینده‌ای تحت سلطه خود درآورده است (Zheng et al, 2020: 339). در بسیاری از کشورها، تقاضای گردشگری شهری در ایام تعطیلات نیز طی ده سال گذشته به طور پیوسته افزایش یافته است (Fleischhacker, 2019: 23). رقابت‌پذیری گردشگری شهری نشان‌دهنده توانایی شهر در برجسته‌سازی جذابیت خود برای گردشگران، ارائه کالا و خدمات بهتر برای گردشگران نسبت به سایر شهرها است (Cibinskienea & Snieskiene, 2015: 106). افزایش تقاضا برای تعطیلات شهری نشان‌دهنده یک روند کلی به سمت برنامه‌ریزی تعطیلات کوتاه‌مدت و انعطاف‌پذیرتر است (Zellmann & Mayrhofer, 2015, 2017).

گردشگری شهری نه تنها تأثیرات سرریز کننده‌ای بر گردشگری مناطق مجاور دارد، بلکه مکان‌های دور دست را که دارای منابع، کالاها و خدمات مربوط به گردشگری هستند را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (Lee et al, 2020: 1). برای اینکه دولت‌ها و نهادهای دولتی بتوانند استفاده موثر و بهینه‌ای از منابع داشته باشند، بایستی آژانس‌های مسافرتی، هتل‌ها، رستوران‌ها و... که در بازار گردشگری شهری نقش اساسی‌ای را ایفا می‌کنند را به سمت برنامه محوری و استراتژی محوری هدایت سازند (Castañeda et al, 2019: 20). همچنین، از آنجاکه مناطق عمومی شهری نقش مهمی در جذابیت گردشگری ایفا می‌کنند، همچنین توصیه می‌شود که شهرها گردشگری را در استراتژی برنامه‌ریزی خود لحاظ کنند (Boivin & Tanguay, 2019: 67). عوامل بسیاری وجود دارند که بر گردشگری شهری تأثیر گذارند. در ادامه، این موارد بیان می‌شوند (Cibinskienea & Snieskiene, 2015: 107).

جدول ۱. عوامل محیط داخلی و خارجی موثر در گردشگری شهری

عوامل سیاسی و قانونی (امنیت، پایداری سیاسی و قانونی، وضعیت اقامتگاه، موافقت‌نامه‌های بین‌المللی در ارتقای گردشگری، محدودیت‌های اخذ مجوز و روادید در برخی کشورها مثل: ویزا، پاسپورت، مهاجرت)	عوامل خارجی
عوامل اقتصادی (بودجه اختصاص داده شده به شهرها جهت توسعه گردشگری، خط‌مشی‌های انضباطی، سیاست‌های پولی، سیاست‌های مالی، رشد اقتصادی)	
عوامل فرهنگی-اجتماعی (وضعیت جرم و بزه، آموزش، جمعیت‌شناسی، امنیت بهداشتی)	
عوامل اکولوژیکی و زیست‌محیطی (آلودگی هوا، آلودگی آب)	
منابع گردشگری:	
۱. منابع فرهنگی-تاریخی (پارک‌های موضوعی، تئاترها، کنسرت‌ها، موزه‌ها، میراث فرهنگی-تاریخی، گالری‌های هنری، کلپ‌های شبانه، رویدادها و فستیوال‌های فضای باز شهری)	
۲. منابع طبیعی (آب‌وهوای متنوع برای گردشگران، پارک‌ها، باغ‌وحش، باغ گیاه‌شناسی، منابع آبی، منابع معدنی، میراث طبیعی)	عوامل داخلی
زیرساخت گردشگری و تفریح (حمل‌ونقل عمومی، اطلاعات گردشگری، کمپین‌ها، مسیرهای آبی، مسیرهای پیاده‌روی، مسیرهای دوچرخه‌سواری، صنعت مالی و مبادلات ارزی، ارتباطات از راه دور و فناوری اطلاعات برای گردشگران، ایمنی گردشگران، شبکه‌های خرده‌فروشی)	
کسب‌وکارهای گردشگری (کسب‌وکارهای تفریحی، کسب‌وکارهای اقامتگاهی، مکان‌هایی برای کنفرانس‌ها، آژانس‌های مسافری، اپراتورهای تور، خوراک و آشپزی)	
منبع: (Cibinskienea & Snieskiene, 2015: 107).	

گردشگری شهری و دوران کرونا و پسا کرونا

در زمینه شیوع کووید ۱۹، برخی صنایع به طور جدی تحت تأثیر قرار گرفتند و صنعت مسافرت و گردشگری بدون شک یکی از این صنایع است (Orîndaru et al, 2021: 1). این صنعت یکی از بزرگ‌ترین بازارهای جهان بود تا اینکه جهان در قرن ۲۱ با بیماری همه‌گیر در کووید ۱۹ مواجه شد (Uğur & Akbıyık, 2020: 10). طبق جدیدترین گزارش پژوهشی شورای جهانی سفر و گردشگری^۱ (WTTC)، شیوع ویروس کرونا؛ تا ۷۵ میلیون مستخدم این بخش - اعم از کارمند و کارگر - را در معرض خطر فوری شغلی قرار داده است. همچنین از دست دادن روزانه یک میلیون شغل در سرتاسر جهان، آمار تکان‌دهنده‌ای است در بخش گردشگری و مسافرت که از نتایج تأثیر گسترده همه‌گیری کرونا تخمین زده شده است (WTTC, 2020; Škare et al, 2021: 1).

با توجه به تعطیلی بسیار از مراکز آموزشی، تفریحی و تعلق و محدودیت بسیاری از کسب‌وکارهای اقتصادی، شرایط سختی بر جوامع حاکم شده و بسیاری از مردم داوطلبانه و یا به اجبار در قرنطینه به سر می‌برند. بسیاری از کشورها از مداخلات غیر دارویی مانند قرنطینه و اعمال محدودیت‌ها بهره می‌برند. همین موضوع باعث شده تا فشار روانی ناشی از نگرانی ابتلا به بیماری، بحث قرنطینه و تعطیلی برخی از فعالیت‌های اقتصادی نظیر گردشگری، بر عموم مردم افزایش یابد (عسگری سوادجانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱). با توجه به کاهش قابل توجه درآمدها در میان هزینه‌های ثابت، بسیاری از بازیگران بخش مسافرتی و گردشگری، کوچک و بزرگ، مجبور شده‌اند بخش قابل توجهی از نیروی کار خود را آزاد کرده یا اخراج کنند (Wyman, 2020: 4; WTTC, 2020). گردشگری شهری در بسیاری از کشورها به دلیل تعطیلات اجباری در فصل بهار سال ۲۰۲۰ و تعطیلی اجباری مغازه‌ها و هتل‌ها آسیب جدی دیده است. بازگشایی هتل‌ها در برخی از شهرها از ماه ژوئن آغاز شد، اما آن‌ها باید به مجموعه‌ای از مقررات بهداشتی و بهداشتی پایبند باشند زیرا کووید ۱۹ هنوز وجود دارد. اگرچه محدودیت‌های خاصی برای جابجایی و حمل‌ونقل کاهش یافته است، اما برخی از آن‌ها همچنان بر جای خود باقی مانده است (Orîndaru et al, 2021: 4).

روش پژوهش

طرح کلی تحقیق در این پژوهش، با توجه به هدف نوع آن، آمیخته یا ترکیبی است. رویکرد پژوهش متوالی اکتشافی^۲ است که در دو فاز کیفی-کمی انجام می‌شود. در این طرح ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. اولویت معمولاً با فاز کیفی است و داده‌های کمی برای تقویت داده‌های کیفی استفاده می‌شوند (Creswell, 2018). در این تحقیق، به ترتیب از دو روش "تحلیل مضمون-برنامه‌ریزی سناریو" استفاده شده است. به دلیل ماهیت پیچیده و خاص موضوع تحقیق و نیاز به تحلیل و بررسی‌های دقیق، محقق با استفاده از روش کیفی تحلیل مضمون و مشورت با خبرگان، مضامین اصلی این حوزه را استخراج می‌نماید و سپس با استفاده از روش برنامه‌ریزی سناریو، به تدوین سناریوهای مرتبط پرداخته است.

ثابت شده است که تحلیل مضمون یک روش کیفی معتبر است که امکان انجام تحقیقات را به طور دقیق و سازگار میسر می‌سازد (Nowell et al, 2017). در فاز دوم، از روش کمی برنامه‌ریزی سناریو^۳ استفاده می‌شود. یکی از مهم‌ترین تکنیک‌های مربوط به تحلیل آینده، تکنیک برنامه‌ریزی سناریو است. در این تکنیک، متخصصان با استفاده از روش‌های

1. world travel and tourism council (WTTC)
2. Sequential exploratory
3. Scenario planning

پیش‌بینی، آینده‌های ممکن را تعیین کرده و برای هریک از حالت‌های احتمالی برنامه‌ریزی می‌کنند (رضائیان و حسینی مدرس، ۱۳۹۳).

فرآیندهای برنامه‌ریزی سناریو می‌توانند نحوه تصمیم‌گیری را تغییر دهند و الگوهای فکری جدیدی را در ایجاد کنند. در این صورت است تصمیمات در یک دیدگاه گسترده و آگاهانه اتخاذ و پیاده‌سازی می‌شوند (Menzies and Middleton, 2020: 43). فرآیندهای برنامه‌ریزی سناریو معمولاً شامل متخصصان (کسانی که بینش خاصی را در مورد موضوع ارائه می‌دهند) و ذینفعان (کسانی که تحت تأثیر تصمیمات یا اقداماتی قرار می‌گیرند) هستند. متخصصان و ذینفعان می‌توانند نیازها، انگیزه‌ها و فرهنگ‌های رقابتی داشته باشند که باید متعادل باشند (McBride et al., 2017: 4). تنوع شرکت‌کنندگان بر کیفیت فرآیند مشارکت تأثیر می‌گذارد. طیف وسیعی از دیدگاه‌ها به بحث در مورد آنچه در آینده محتمل است کمک می‌کند (Urueña, 2019). لازم به ذکر است که برنامه‌ریزی سناریو برخلاف برخی روش‌های آینده‌پژوهی، هیچ ادعایی درباره پیش‌بینی قطعی و مطمئن آینده نمی‌کند. در اصل، با استفاده از اطلاعات موجود و همچنین واقعیت‌های برگرفته از منابع و رشته‌های موجود، روایت منطقی و منسجم درباره جهان آینده تدوین می‌نماید (ناظمی و همکاران، ۱۳۹۳).

در برنامه‌ریزی سناریو، سه گروه تکنیک یا رویکرد وجود دارند که هریک دارای چند تکنیک فرعی می‌باشند. این رویکردها عبارت‌اند از: (۱) روندهای احتمالاتی اصلاح‌شده، (۲) منطق ادراکی و (۳) رویکرد فرانسوی نسبت به آینده (Bradfield, 2005: 807-808). در این پژوهش به‌منظور روش سناریونویسی از منطق ادراکی بهره برده شده است. از لحاظ تعداد سناریوها از روش شوارتز استفاده می‌شود که زیرمجموعه منطق ادراکی است که ۴ سناریو ارائه می‌شود. رویکرد شوارتز یا رویکرد GBN^۱ که با عنوان "رویکرد عدم قطعیت‌های بحرانی" شناخته می‌شود، رایج‌ترین و کاربردی‌ترین روش ساخت سناریوها به شمار می‌رود (Bishop et al, 2007). در این روش با تعیین دو عدم قطعیت اصلی، فضای سناریوها در قالب ماتریسی متشکل از دو محور اصلی از دو سر عدم قطعیت‌های یادشده تشکیل و فضای چهارگانه‌ای در قالب یک ماتریس ۲ در ۲ برای ترسیم امکان‌های آینده ترسیم می‌شود.

جامعه آماری به تفکیک هر فاز آن متفاوت است. مشارکت‌کنندگان فاز اول، یعنی روش کیفی تحلیل مضمون؛ شامل یک تیم چندهسته‌ای از خبرگان حوزه‌های گردشگری شهری، مدیریت شهری، جغرافیا، مدیریت دولتی و بهداشت عمومی است که با شرایط و وضعیت شهر سرعین نیز آشنایی دارند. این افراد از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند شناسایی شدند. در این فاز، ۱۵ نفر از خبرگان مشارکت داشتند که با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته، داده‌ها و اطلاعاتی از آن‌ها گردآوری شد. در فاز دوم، ابتدا به امر ۵ نفر از صاحب‌نظران حوزه گردشگری شهری در یک پنل خبرگی آنلاین در رابطه با تأثیرات و میزان ارتباط میان متغیرها نظر دادند و سپس با استفاده از نمونه‌گیری سیستماتیک، تعداد ۴۰ پرسشنامه برای خبرگان دانشگاهی و اجرایی ارسال گردید که این پرسشنامه حاوی مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده بود که در نهایت تعداد ۳۲ پرسشنامه جهت ارائه یافته‌ها و نتایج، موردبررسی و تحلیل قرار گرفتند.

در شکل ۱، خلاصه‌ای از گام‌های روش‌شناسی و چگونگی ترکیب روش‌ها در قالب مراحل انجام تحقیق نشان داده شده است.

فاز اول: روش تحلیل مضمون

هدف: استخراج مضامین اصلی
روش: استفاده از روش تحلیل مضمون
نتیجه: احصای ۱۴ مضمون سازمان دهنده و ۳ مضمون فراگیر

فاز دوم: روش برنامه ریزی سناریو

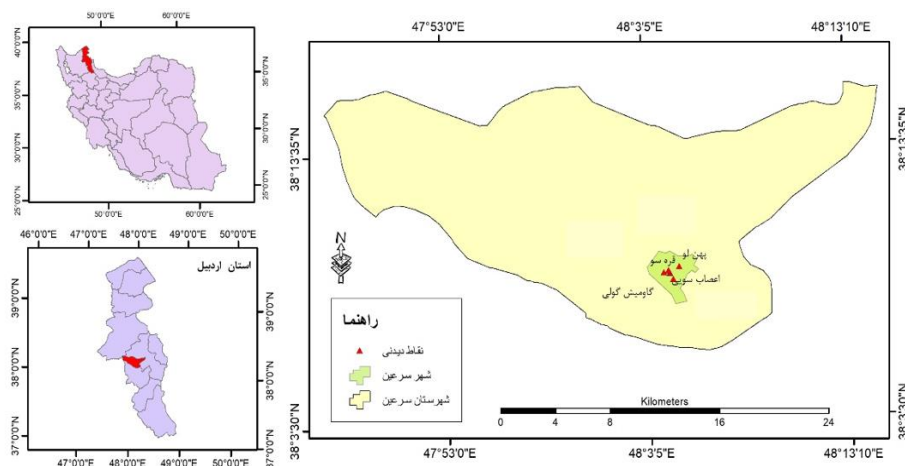
هدف: شناسایی و استخراج سناریوها
روش: استفاده از رویکرد شوارتز یا رویکرد^۱ GBN
نتیجه: استخراج ۴ سناریوی اصلی

ارائه نتایج و یافته‌ها

شکل ۱. مراحل انجام تحقیق

محدوده مورد مطالعه

سرعین در ۲۸ کیلومتری غرب اردبیل است. این شهر در دامنه شرقی کوه سیلان و در مسیر دره گسلی و محدوده ۵۶ دقیقه و ۴۸ درجه تا ۴ دقیقه و ۴۸ درجه طول شرقی و از ۸ دقیقه و ۳۷ درجه تا ۹ دقیقه و ۳۸ درجه عرض شمالی قرار دارد (سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۹۵). این شهر به علت وجود چشمه‌های آبگرم فراوان شهرت دارد و یکی از مناطق گردشگری در استان اردبیل است. شهر سرعین با مساحتی بیش از ۱۲۸۰۰۰۰ مترمربع و ارتفاع متوسط شهر از سطح دریا ۱۶۵۰ متر است. این شهر به‌عنوان یکی از شهرهای گردشگر پذیر ایران است که سالانه میلیون‌ها بازدیدکننده از این شهر و امکانات تفریحی و آب‌درمانی آن بهره می‌برند. از جمله چشمه‌های آبگرم شهر سرعین می‌توان به چشمه گاومیش گولی، بیش باجلار، پهنلو اشاره کرد که هر کدام به‌نوعی برای درمان رماتیسم و درد مفاصل و اعصاب مفید می‌باشند (پایگاه اینترنتی شهرداری سرعین، ۱۴۰۰). در شکل ۲، موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه و جاذبه‌های گردشگری شهر سرعین نشان داده شده‌اند. لازم به ذکر است که در این نقشه صرفاً جاذبه‌های گردشگری شهری نشان داده شده‌اند.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه و جاذبه‌های گردشگری شهر سرعین آن

یافته‌ها

این پژوهش، که به منظور شناسایی سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پساکرونا از دیدگاه خبرگان انجام شده است، در ابتدا به امر با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و روش تحلیل مضمون در حوزه گردشگری شهری، نیروهای کلیدی و پیشران‌های گردشگری شهری در دوران پساکرونا استخراج می‌شوند. لازم به ذکر است که محقق در راستای گردآوری این نیروها و پیشران‌ها از مطالعات و تحقیقاتی بهره برده است که در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۸-۱۴۰۰ شمسی و ۲۰۲۱-۲۰۲۱ میلادی (از شیوع ویروس کرونا تاکنون) انجام شده‌اند. در مرحله بعدی تحلیل اثرات متقابل صورت می‌گیرد. در این مرحله، بر اساس شاخص‌های مستخرج از بررسی‌های کتابخانه‌ای، با ۱۵ نفر خبرگان این حوزه مصاحبه صورت گرفت. سپس، مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با استفاده از مراحل شش‌گانه تحلیل مضمون مورد تحلیل و دسته‌بندی قرار گرفتند. در مجموع، ۱۲۶ کد اولیه (حاصل ادبیات پژوهش و مصاحبه با خبرگان) استخراج شد و با استفاده از رویکرد آتراید-استرلینگ^۱ در سه قالب مضامین فراگیر، سازمان دهنده و اساسی (پایه) دسته‌بندی شدند که ۳۹ مضمون پایه، ۱۴ مضمون سازمان دهنده و ۳ مضمون فراگیر شناسایی شدند. در نهایت، ۱۴ مضمون سازمان دهنده به‌عنوان پیشران‌های نهایی در نظر گرفته شدند. لازم به ذکر است مبنای انتخاب خبرگان پژوهش، سوابق علمی و اجرایی آن‌ها در حوزه گردشگری شهری، مدیریت شهری و بهداشت عمومی است که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند مورد شناسایی و بررسی قرار گرفتند. پس از انتخاب خبرگان، در مرحله مصاحبه ابتدا موضوع پژوهش معرفی و سپس این سؤال مطرح می‌شد که از نظر آن‌ها پیشران‌های گردشگری شهری در دوران پساکرونا کدام‌اند؟ همچنین به منظور مدیریت و هم‌راستاسازی مصاحبه‌ها در حوزه موضوعی تحقیق، از نیروهای کلیدی استخراج شده از ادبیات تحقیق نیز استفاده شد و این سؤال مطرح می‌شد که آیا عوامل دیگری می‌توانند به‌عنوان پیشران در این حوزه نقش بازی کنند؟

برای توضیح بیشتر در مورد فاز اول (کیفی) تحقیق، یعنی روش تحلیل مضمون، از شش گام اصلی آن استفاده می‌شود. مرحله ۱: آشنایی با داده‌ها؛ مرحله ۲: ایجاد کدهای اولیه؛ مرحله ۳: جستجوی تم‌ها؛ مرحله ۴: بازبینی تم‌ها؛ مرحله ۵: تعریف و نام‌گذاری تم‌ها و مرحله ۶: تهیه گزارش. مطابق با مراحل ۱ و ۲ روش تحلیل مضمون، محقق با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، از گزاره‌های هر مصاحبه، مضامینی استخراج می‌نماید. نتیجه این مرحله استخراج ۱۲۶ گزاره بود که برای هر یک، مفهومی به‌عنوان کد تعریف شد. در مرحله ۳ جستجوی مضامین صورت می‌گیرد و کدهای

1. Attride-Stirling

استخراج شده، در قالب مضامین بالقوه دسته‌بندی می‌شوند. در واقع، در این مرحله تحلیل کدها شروع می‌شود و در نظر می‌گیریم که چگونه کدهای مختلف می‌توانند برای ایجاد یک تم کلی ترکیب شوند. به دلیل اینکه، حجم گزاره‌های به دست آمده از مراحل اول و دوم، بسیار زیاد بوده، لذا در این مرحله -مرحله سوم- دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب تم‌های بالقوه و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب تم‌های مشخص شده انجام می‌گیرند. سپس در مرحله بعد [مرحله چهار] بازبینی تم‌ها انجام می‌شود. این مرحله زمانی شروع می‌شود که مجموعه‌ای از تم‌ها را ایجاد، و آن‌ها را مورد بازبینی قرار دهیم. این مرحله شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه تم‌ها است. مرحله اول شامل بازبینی در سطح خلاصه‌های کدگذاری شده است. در مرحله دوم اعتبار تم‌ها در رابطه با مجموعه داده‌ها در نظر گرفته می‌شود. در مرحله بعد [مرحله پنج]، تعریف و نام‌گذاری تم‌ها صورت می‌گیرد. این مرحله زمانی شروع می‌شود که یک نقشه رضایت‌بخش از تم‌ها وجود داشته باشد. در این مرحله، تم‌هایی را که برای تحلیل ارائه شده‌اند، تعریف و مورد بازبینی مجدد قرار می‌گیرند، سپس داده‌ها داخل آن‌ها را تحلیل می‌شوند. به وسیله تعریف و بازبینی کردن، ماهیت آن چیزی که یک تم در مورد آن بحث می‌کند مشخص شده و تعیین می‌گردد که هر تم کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد. سپس در مرحله آخر [مرحله شش]، تحلیل پایانی و احصای مضامین صورت می‌گیرد که هریک از مراحل، مطابق با روش تحلیل مضمون صورت پذیرفته‌اند. در جدول ۲، مضامین فراگیر و سازمان دهنده به تفکیک مرقوم شده‌اند. لازم به ذکر است به دلیل جلوگیری از اطناب مطلب در مقاله، از آوردن مضامین پایه صرف نظر شد و تنها به آوردن مضامین فراگیر و سازمان دهنده اکتفا گردید.

جدول ۲. مضامین فراگیر و سازمان دهنده

ردیف	مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده
۱	رعایت اصول بهداشتی	میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی، آموزش‌های بهداشتی گردشگران، سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر، ارتقای امکانات بهداشتی
۲	وضعیت گردشگری شهری و گردشگران	استفاده از امکانات گردشگری خصوصی، امنیت روانی گردشگران شهری، پایداری (تاب‌آوری) کسب‌وکارها، معیشت مردم شهر، پذیرش گردشگران شهری
۳	کنترل‌ها و نظارت‌های مرتبط با کرونا	اعمال محدودیت‌ها از جانب نیروهای نظارتی و انتظامی، وضعیت محدودیت‌های کرونایی، وضعیت کرونا در شهر، دسته‌بندی مناطق بر مبنای ریسک، امکانات رفاهی-تفریحی

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، ۱۴ مضمون سازمان دهنده و ۳ مضمون فراگیر شناسایی شدند. با توجه به پیشران‌های نهایی، ماتریسی ۱۴×۱۴ از عوامل تشکیل شد. در این ماتریس، پیشران‌های موجود را در سطرها و ستون‌ها جای می‌دهند؛ به این صورت که پیشران‌های سطرها به‌عنوان تأثیرگذار و پیشران‌های ستون‌ها به‌عنوان تأثیرپذیرند (Godet, 2006: 61). برای تشخیص تأثیرات و میزان ارتباط میان متغیرها از پل خبرگی استفاده می‌شود که در این پژوهش از یک پل خبرگی آنلاین که متشکل از ۵ نفر از صاحب‌نظران حوزه گردشگری شهری استفاده شده است. در تحلیل تأثیرات متقابل، میزان تأثیرات با اعداد بین صفر تا سه سنجیده می‌شود (Asan & Asan, 2007: 627-644) که در این طیف، عدد صفر یعنی "بدون تأثیر"، عدد یک یعنی "تأثیر ضعیف"، عدد دو یعنی "تأثیر متوسط"، و عدد سه یعنی "تأثیر زیاد". این عوامل در قالب پرسشنامه‌ای محقق ساخته، برای خبرنگاران حوزه گردشگری شهری ارسال شدند.

لازم به ذکر است که به‌منظور جلوگیری از اطناب مطالب و ازدیاد حجم مقاله، خروجی نرم‌افزار میک مک در قالب

پراکندگی پیشران‌های تأثیرگذار در این حوزه نشان داده نشده است و صرفاً مطالب کلیدی و مراحل موردنظر توضیح داده شده‌اند.

آسان و آسان^۱ (۲۰۰۷) بر اساس نمودار تأثیرگذاری و تأثیرپذیری، کل متغیرهای به‌دست‌آمده را به پنج دسته از گروه‌های تقسیم‌بندی می‌کنند که عبارت‌اند از:

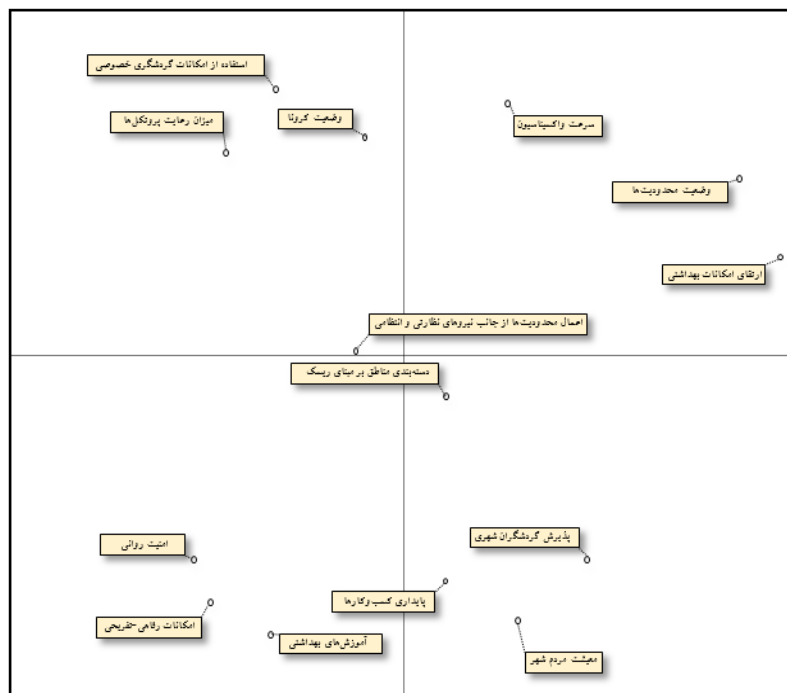
- متغیرهای تقویتی یا تقویت‌کننده^۲ که نفوذ و ارزش وابستگی بالایی دارند. آن‌ها می‌توانند به‌عنوان متغیرهای بحرانی یا متغیرهای دوجبهی^۳ بیان شوند.

- متغیرهای تأثیرگذار^۴ که نفوذ زیادی دارند اما ارزش وابستگی کم. آن‌ها می‌توانند به‌عنوان متغیرهای تعیین‌کننده^۵ بیان شوند.

- متغیرهای مستثنی^۶ هم مقادیر کم و هم وابستگی کم دارند. آن‌ها نسبتاً بی‌ارتباط با سیستم هستند و بنابراین مستقل^۷ هستند.

- متغیرهای وابسته^۸ که نفوذ کم اما وابستگی بالایی دارند. آن‌ها می‌توانند به‌عنوان متغیرهای نتیجه^۹ موردبررسی قرار گیرند.

- متغیرهای خنثی^{۱۰} متغیرهایی هستند که نسبتاً تأثیرگذار و / یا وابسته نامیده می‌شوند. دشوار است که چیزی را از قبل درباره تکامل آن‌ها بیان کنیم (Asan & Asan, 2007: 637).

شکل ۳. پلان اثرگذاری عوامل (خروجی نرم‌افزار میک‌مک)

1. Asan & Asan
2. Relay
3. Stake
4. Influential
5. Determinant
6. Excluded
7. Independent
8. Dependent
9. Result
10. Regulator

در تحلیل نمودار پراکندگی متغیرها می‌توان پنج دسته متغیر در سیستم را شناسایی کرد: متغیرهای تأثیرگذار، متغیرهای تقویت‌کننده، متغیرهای تأثیرپذیر، متغیرهای مستقل و متغیرهای تنظیمی (Asan & Asan, 2007: 637). نتایج تحلیل پیشران‌های کلیدی بر اساس نمودار پراکندگی در جدول شماره ۳ ارائه شده است:

جدول ۳. جایگاه هریک از عوامل در نقشه تأثیرگذاری-تأثیرپذیری

ردیف	طبقه‌بندی	عوامل کلیدی
۱	عوامل تأثیرگذار	وضعیت کرونا در شهر، میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی، استفاده از امکانات گردشگری خصوصی
۲	عوامل مستقل	امنیت روانی گردشگران شهری، امکانات رفاهی-تفریحی، آموزش‌های بهداشتی گردشگران
۳	عوامل وابسته	پایداری (تاب‌آوری) کسب‌وکارها، معیشت مردم شهر، پذیرش گردشگران شهری
۴	عوامل تقویت‌کننده	سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر، وضعیت محدودیت‌های کرونایی، ارتقای امکانات بهداشتی
۵	عوامل تنظیمی	اعمال محدودیت‌ها از جانب نیروهای نظارتی و انتظامی، دسته‌بندی مناطق بر مبنای ریسک

در ادامه، تحلیل عدم قطعیت صورت می‌پذیرد. عوامل تقویت‌کننده و عوامل تأثیرگذار به‌عنوان عدم قطعیت در نظر گرفته می‌شوند. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، عواملی چون «وضعیت کرونا در شهر، میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی، استفاده از امکانات گردشگری خصوصی» به‌عنوان پیشران‌های تأثیرگذار بر گردشگری شهری در دوران پسا کرونا شهر سریع شناسایی شده‌اند. این دسته از عوامل توان تأثیرگذاری بالایی بر کل سیستم دارند. عواملی چون «سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر، وضعیت محدودیت‌های کرونایی، ارتقای امکانات بهداشتی» متغیرهای تقویت‌کننده هستند که در قسمت شمال غربی نمودار قرار می‌گیرند. ویژگی اصلی این متغیرها تأثیرگذاری و تأثیرپذیری زیاد است. سپس با به‌کارگیری رویکرد عدم قطعیت بحرانی، میزان ضرورت هریک از پیشران‌های تشکیل‌دهنده گردشگری شهری در دوره پسا کرونای شهر سریع محاسبه شده است. همچنین، درجه تخصص خبرگان در مورد سؤالات مربوط به هر پیشران‌های کلیدی محاسبه شد. هرچه این عدد به صد نزدیک‌تر باشد، یعنی خبرگان در پاسخ‌دهی به سؤالات مربوط به آن عدم قطعیت یا پیشران تخصص بیشتری داشته‌اند. عواملی چون «میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی، استفاده از امکانات گردشگری خصوصی، سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر» بیشترین اهمیت را دارند. این موارد در جدول ۴ مرقوم شده‌اند.

جدول ۴. عدم قطعیت‌های شناسایی شده بر حسب تحلیل تأثیرات متقابل و ضریب شاخص تخصص هریک از آن‌ها

ردیف	عامل کلیدی تأثیرگذار	ضریب تخصص
۱	وضعیت کرونا در شهر	۸۷/۲۳
۲	میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی	۹۱/۰۲
۳	استفاده از امکانات گردشگری خصوصی	۹۰/۳۱
۴	سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر	۹۲/۷۱
۵	وضعیت محدودیت‌های کرونایی	۸۹/۰۳
۶	ارتقای امکانات بهداشتی	۸۸/۹۸

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، هر عدم قطعیت از دو حالت بدیل تشکیل شده است و در همه موارد یک حالت بینابینی نیز در نظر گرفته شد. حالت بینابینی به وضعیتی اشاره دارد که هیچ‌یک از حالت‌های دو گانه شناسایی شده به‌صورت کامل وضعیت آینده را تعیین نکرده و شکل نداده است. بر این اساس پاسخ‌دهنده با انتخاب حالت بینابینی مشخص می‌کند که در آینده هیچ یک از دو حالت کل وضعیت آینده را شکل نخواهد داد و هریک از دو وضعیت به‌موازات همدیگر و به‌صورت هم‌زمان رشد یا کاهش خواهند یافت. نمونه‌ای از شدت اهمیت عوامل کلیدی در جدول ۵

نشان داده شده است: پس از تشکیل پرسشنامه‌های عدم قطعیت‌های شناسایی شده، پرسشنامه‌ها در اختیار چند تن از خبرگان قرار گرفت و در رابطه با آن‌ها نظراتشان را مرقوم نمودند. در ادامه، شدت اهمیت عوامل کلیدی مورد محاسبه و بررسی قرار می‌گیرند.

جدول ۵. شدت اهمیت عوامل کلیدی

ردیف	عامل کلیدی	شاخص اهمیت مرحله اول	شاخص اهمیت مرحله دوم
۱	وضعیت کرونا در شهر	۹۲/۷۱	۹۱/۸۰
۲	میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی	۸۹/۰۳	۸۸/۱۳
۳	استفاده از امکانات گردشگری خصوصی	۹۰/۳۱	۹۰/۰۱
۴	سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر	۸۷/۲۳	۸۶/۱۱
۵	وضعیت محدودیت‌های کرونایی	۹۱/۰۲	۹۰/۴۹
۶	ارتقای امکانات بهداشتی	۸۸/۹۸	۸۶/۳۲

هرچه مقدار شاخص اجماع به صفر نزدیک‌تر باشد، نشان می‌دهد که در آن موضوع، اندازه تشتت آراء چقدر است و دو حالت مطرح در پرسش طرفداران یکسانی دارد و اجماعی در مورد یکی از آن دو حالت وجود ندارد. از طرفی نیز، هر چقدر میزان شاخص اجماع از صفر دورتر باشد، نشان‌دهنده این است که در رابطه با آن شاخص، اجماع بیشتری وجود دارد. جدول ۶ شاخص اجماع عوامل کلیدی (پیشران‌ها) را نشان می‌دهد.

جدول ۶. شاخص اجماع عوامل کلیدی

ردیف	عامل کلیدی	شاخص اجماع (صدم)
۱	وضعیت کرونا در شهر	۱/۵۶
۲	میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی	۰/۴۷
۳	استفاده از امکانات گردشگری خصوصی	۰/۸۳
۴	سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر	۰/۶۳
۵	وضعیت محدودیت‌های کرونایی	۱/۲۴
۶	ارتقای امکانات بهداشتی	۰/۷۳

شش عامل کلیدی وضعیت کرونا در شهر، میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی، استفاده از امکانات گردشگری خصوصی، سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر، وضعیت محدودیت‌ها، ارتقای امکانات بهداشتی بر اساس شاخص‌های مطرح‌شده عدم قطعیت زیادی دارند. عوامل کلیدی و درجه عدم قطعیت کلی هر یک از آن‌ها در جدول (۷) ارائه شده است.

جدول ۷. درجه عدم قطعیت کلی عوامل کلیدی

ردیف	عامل کلیدی	شاخص تخصص	شاخص اهمیت	شاخص اجماع	عدم قطعیت کلی
۱	وضعیت کرونا در شهر	۸۷/۲۳	۹۲/۷۱	۱/۵۶	۱
۲	میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی	۹۱/۰۲	۸۹/۰۳	۰/۴۷	۴
۳	استفاده از امکانات گردشگری خصوصی	۹۰/۳۱	۹۰/۳۱	۰/۸۳	۳
۴	سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر	۹۲/۷۱	۸۷/۲۳	۰/۶۳	۶
۵	وضعیت محدودیت‌های کرونایی	۸۹/۰۳	۹۱/۰۲	۱/۲۴	۲
۶	ارتقای امکانات بهداشتی	۸۸/۹۸	۸۸/۹۸	۰/۷۳	۵

بر اساس نتایج به دست آمده از مراحل قبلی، پیشران‌های مؤثر عبارت‌اند از: وضعیت کرونا در شهر، میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی، استفاده از امکانات گردشگری خصوصی، سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر، وضعیت محدودیت‌های کرونایی ارتقای امکانات بهداشتی. تمامی این ۶ عامل کلیدی دارای قدر مطلق ضریب اجماع زیر ۰/۱ هستند.

بر اساس تقاطع دو محور عدم قطعیتی، سناریوها در رویکرد عدم قطعیت‌های بحرانی ساخته می‌شوند که دارای بیشترین عدم قطعیت و اهمیت هستند. بدین ترتیب ترکیب دو شاخص اهمیت و عدم قطعیت می‌تواند محورهای سناریو را تعیین کند. بر اساس نتایج به دست آمده از پرسشنامه‌های عدم قطعیت در جدول زیر خلاصه شده است. در این جدول ضریب دو شاخص عدم قطعیت و اهمیت نیز در ستون مستقلی بیان شده است:

جدول ۸. ترکیب اهمیت و عدم قطعیت

عدم قطعیت	اهمیت	شدت عدم قطعیت	ترکیب اهمیت و عدم قطعیت
عدم قطعیت ۱: وضعیت کرونا در شهر	۹۲/۷۱	۱۱/۵۷	۱۰۷۲/۶۵۷۴
عدم قطعیت ۲: میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی	۸۹/۰۳	۱۰/۹۳	۹۷۳/۰۹۷۹
عدم قطعیت ۳: استفاده از امکانات گردشگری خصوصی	۹۰/۳۱	۱۰/۲۳	۹۲۳/۸۷۱۳
عدم قطعیت ۴: سرعت در واکسیناسیون جمعی در شهر	۸۷/۲۳	۸/۹۴	۷۷۹/۸۳۶۲
عدم قطعیت ۵: وضعیت محدودیت‌های کرونایی	۹۱/۰۲	۱۱/۰۵	۱۰۰۵/۷۷۱
عدم قطعیت ۶: ارتقای امکانات بهداشتی	۸۸/۹۸	۹/۱۲	۸۱۱/۴۹۷۶

بر اساس چهارچوب سناریوهای تعیین شده، مشخص می‌شود که آینده گردشگری شهری در شهر سریعین از پیش معین نیست و به شدت متأثر از دو عدم قطعیت جدی است. از یک سو، وضعیت کرونا در شهر می‌تواند بر گردشگری شهری در شهر سریعین تأثیر بگذارد و از سوی دیگر، وضعیت محدودیت‌های کرونایی می‌تواند شرایط متفاوتی را به عمل آورد. در ادامه هر یک از چهار سناریوی منتج از محورهای به دست آمده به صورت خلاصه تشریح می‌شود.

بر اساس نتایج جدول شماره ۱۰ مشخص می‌شود که دو عدم قطعیتی که محورهای سناریوها را شکل خواهند داد عبارت‌اند از: عدم قطعیت ۱ (وضعیت کرونا در شهر) و عدم قطعیت ۵ (وضعیت محدودیت‌های کرونایی). در شکل زیر محورهای سناریو بر اساس دو عدم قطعیت فوق به تصویر کشیده شده است:

وضعیت مساعد کرونا در شهر

وضعیت نامساعد کرونا در شهر

شکل ۴. چهارچوب سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا از دیدگاه خبرگان

بحث

همان‌طور که در قبل نیز بیان شد، هدف پژوهش حاضر تدوین سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا در شهر سرعین است که با استفاده از روش ترکیبی؛ سناریوهای مورد نظر طراحی شدند. مطابق با تحلیل‌های به عمل آمده، سناریوهای ذیل به عنوان اصلی‌ترین روند آینده گردشگری شهری در دوران پسا کرونا در شهر سرعین می‌باشند. در ادامه هریک از چهار سناریوی منتج از محورهای به دست آمده به صورت خلاصه تشریح شده‌اند.

سناریو ۱: کاهش محدودیت‌ها و غربال‌گری بهداشتی هوشمند

این سناریو از تقاطع کاهش محدودیت‌های کرونایی و وضعیت مساعد کرونا در شهر به وجود می‌آید که تحت عنوان "کاهش محدودیت‌ها و غربال‌گری بهداشتی هوشمند" نام‌گذاری شده است. از آنجایی که واکسیناسیون جمعی در کشور شروع شده است و اکثر شهرها در وضعیت مساعد قرار خواهند گرفت، لذا از جانب سازمان‌های متولی، دستوراتی مبنی بر کاهش محدودیت‌های کرونایی صورت خواهند گرفت که از یک سو با غربال‌گری بهداشتی هوشمند همراه خواهند شد. در این حالت، ضمن کاهش محدودیت‌ها کرونایی، پذیرش گردشگران شهری در مجتمع‌های اقامتی، آب‌گرم و سیاحتی و... با ارائه کار الکترونیک تزریق واکسن و بررسی‌های بالینی صورت خواهد گرفت که این وضعیت، مطلوب‌ترین حالت سناریوهای اعلامی است.

سناریو ۲: منطقه بندی سبز

این سناریو از تقاطع کاهش محدودیت‌های کرونایی و وضعیت نامساعد کرونا در شهر به وجود می‌آید که تحت عنوان منطقه بندی سبز نام‌گذاری شده است. منطقه بندی سبز^۱ یکی از روش‌های انعطاف‌پذیر منطقه بندی است که بر اساس رعایت استانداردهای اپیدمیولوژیک در شهرها و کشورهای مختلف بکار می‌رود. این مکانیزم از کشورهای اروپایی شروع شده است و در حوزه بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این نوع منطقه بندی، برای اولین بار در آوریل ۲۰۲۰ در کشورهای فرانسه و اسپانیا مطرح شد و بعدها، سایر کشورها از آن پیروی کردند و کمیسیون اروپا از اجرای منطقه بندی سبز در کل اروپا حمایت کرد که هم‌اکنون توسط کشورهای عضو اتحادیه اروپا حمایت شده است. حتی استفاده از این راهبرد، بلافاصله در سطح بین‌المللی نیز پیشنهاد شد (Oliu-Barton & Pradelski, 2021: 982; Oliu-Barton & Pradelski, 2020: 84). در میان طرفداران، صنعت مسافرت و گردشگری از منطقه بندی سبز حمایت ویژه‌ای را به عمل آورد، زیرا در ماه‌های مهم گردشگر پذیر مثل تابستان، این ترس وجود داشت که این صنعت شکست بخورد (WTTC^۲, 2020).

این نوع منطقه بندی، به دلیل اینکه حاصل تلاش‌های بین‌رشته‌ای محققان در زمینه‌های اپیدمیولوژی، مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و جامعه‌شناسی بوده است و در دوره اپیدمی کرونا بر اساس میزان جمعیت، وضعیت شهرها، احتمال آلودگی افراد، محدودیت‌های سفر و... اعمال می‌شود، می‌تواند این مخاطرات را به حداقل برساند. به دلیل اینکه بخش‌های مختلف یک شهر در یک زمان معین یا به‌مرورزمان، به‌طور مساوی تحت تأثیر اپیدمی قرار نمی‌گیرند، نیاز است با این مکانیزم پیاده‌سازی شود. شیوه اجرا و اعمال این استراتژی به صورت زیر است:

(۱) هر شهر یا منطقه باید به مناطق کوچک‌تر (به عنوان مثال، بخش‌ها یا حوزه‌ها) تقسیم شود.

(۲) بسته به اینکه ویروس تحت کنترل است یا خیر، از معیارهای مشترک اپیدمیولوژیک برای برچسب‌گذاری قسمت‌های سبز یا قرمز استفاده شود.

1. Green zoning

2. World Travel & Tourism Council (WTTC).

۳) بسته به رنگ‌بخش‌ها یا حوزه‌ها، اقدامات بهداشت عمومی اتخاذ شوند.

۴) اجازه تردد، فقط بین بخش‌ها یا حوزه‌ها سبز مجاز است و سایر سفرها و اقدامات بایستی محدود شوند (Oliu-Barton & Pradelski, 2021: 982; Oliu-Barton & Pradelski, 2020; Pradelski & Oliu-Barton, 2020: 84).

این سناریو به‌عنوان وضعیت نسبتاً نامطلوب در این زمینه تلقی می‌گردد.

سناریو ۳: گردشگری سلامت (درمان)

این سناریو از تقاطع اعمال محدودیت‌ها و وضعیت مساعد کرونا در شهر به وجود می‌آید که تحت عنوان گردشگری سلامت (درمان) نام‌گذاری شده است. ممکن است وضعیت کرونا در شهر مساعد باشد اما در رابطه با ارائه خدمات گردشگری شهری همچنان محدودیت‌های اعمال شوند (بازه زمانی دی و بهمن ۱۳۹۹ در شهر سرعین) از همین رو، تنها مراکز درمانی که مجوز فعالیت محدود دارند بتوانند در حوزه گردشگری سلامت (درمان) ارائه خدمات دهند. همان‌طور که در قبل نیز اشاره شد، برخی از بیماران عضلانی و مفصلی نیازمند استفاده از خدمات آب‌درمانی (آب‌گرم طبیعی) می‌باشند، به همین منظور، در صورتی که اعمال محدودیت‌ها وجود دارد و از طرفی نیز وضعیت کرونا در شهر، مساعد است؛ لذا می‌توان برای بیماران مذکور با ارائه گواهی پزشکی و ضرورت درمان، در قالب گردشگری سلامت یا درمان ارائه خدمات صورت گیرد. این سناریو به‌عنوان وضعیت نسبتاً مطلوب در این زمینه تلقی می‌گردد.

سناریو ۴: قفل اجباری

این سناریو از تقاطع اعمال محدودیت‌ها و وضعیت نامساعد کرونا در شهر به وجود می‌آید که تحت عنوان قفل اجباری نام‌گذاری شده است. قفل اجباری یا تعطیلی اجباری^۱ که تحت عناوین مختلفی در کشورها صورت گرفت که هدف آن، ممنوعیت تردد در شهرها و مناطق قرمز و نارنجی است. این سناریو که در بدترین یا نامساعدترین وضعیت کرونایی اعمال می‌شود، تعطیلی اجباری سازمان‌ها، مجتمع‌ها، هتل‌ها، ارائه‌کنندگان خدمات سیاحتی و... را در بر دارد که به‌صورت اجباری صورت می‌پذیرد. این سناریو به‌عنوان وضعیت نامطلوب در این زمینه تلقی می‌گردد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تدوین سناریوهای آینده گردشگری شهری در دوران پساکرونا در شهر سرعین صورت گرفته است که با استفاده از روش ترکیبی به تدوین سناریوهای موردنظر پرداخته است. اپیدمی‌ها و همه‌گیری‌ها دو مورد از ترسناک‌ترین اخبار برای مسافران یا برنامه‌ریزان هستند. در چنین مواردی، اجتناب از بیماری دشوار یا غیرممکن است. علاوه بر این، نه‌تنها مسافران بلکه سایر افرادی که در طول سفر با آن‌ها تماس می‌گیرند در معرض خطر هستند و همان‌طور که در دو سال اخیر ملاحظه شد، بیماری کرونا توانست تمام دنیا را تحت تأثیر خطرات و پیامدهای خود قرار دهد. گردشگری شهری یکی از حوزه‌هایی است که از این اپیدمی در امان نبوده و دستخوش تغییرات و ریسک‌های فراوانی بوده است. بسیاری از تحقیقات انجام‌شده در این زمینه اثبات کردند که همه‌گیری کووید-۱۹ که درس‌های مهمی را برای تصمیم‌گیرندگان حوزه گردشگری شهری به وجود آورده است. با توجه به اینکه پیشینه برخی از تحقیقات تا حدودی مشابه با تحقیق حاضر بودند، می‌توان به فصل مشترک این تحقیق با نتایج و یافته‌های آن‌ها اشاره کرد که تلاش صورت گرفته در آن‌ها، در راستای کاهش اثرات منفی همه‌گیری ویروس کرونا در دوران شیوع و مابعد یا پساکرونا است که بیشتر مزایای آن، متوجه گردشگری شهری و جامعه محلی است (Bichler et al, 2021; Boivin et al,)

به‌عنوان فرصتی برای گردشگری شهری در نظر می‌گیرند که می‌توان با سناریو پردازی و به‌کارگیری راهکارهای جدید، این فرصت‌ها را به منصفه ظهور و اجرا رساند.

با توجه به اینکه همه‌گیری کرونا شدت سیال بوده و دارای قدرت انتقال بسیاری است، لذا در رابطه با روند آن در آینده نمی‌توان نظرات دقیقی ارائه کرد. به همین منظور نیاز است تا وضعیت‌های احتمالی در مواجهه با آن برآورد و پیش‌بینی شوند و در هر وضعیت به وقوع پیوسته، اقداماتی صورت پذیرد. یکی از اقداماتی که در حال انجام است، پیش‌بینی و یا بررسی روند آتی گردشگری شهری در کشورهاست که در قالب تدوین سناریو یا سناریو نگاری در این حوزه انجام می‌شود. در این تحقیق نیز به طی گام‌های روش‌شناسی ترکیبی، چهار سناریو برای گردشگری شهری در دوره کرونا در شهر سرعین اتخاذ گردید که هریک وضعیت‌های مختلفی از نامطلوب‌ترین تا مطلوب‌ترین حالت را در نظر می‌گیرند. نتیجه‌گیری می‌شود که سناریوهای "کاهش محدودیت‌ها و غربال‌گری بهداشتی هوشمند - گردشگری سلامت (درمان)" به ترتیب، جزء مطلوب‌ترین و نسبتاً مطلوب؛ و سناریوهای "منطقه بندی سبز - قفل اجباری" به‌عنوان نسبتاً نامطلوب و نامطلوب‌ترین وضعیت دسته‌بندی می‌شوند. به‌منظور مدیریت گردشگری شهری در دوران پسا کرونا و ایجاد فرصت‌هایی مطلوب، نیاز است یک امکان‌سنجی یا برآورد کلی‌ای در رابطه با روند آینده آن صورت گیرد تا ضمن ایجاد مقصد گردشگری ایمن و سالم؛ در جهت کاهش خطر سفر گردشگران شهری، گنجاندن مقوله بهداشت و حفاظت از سلامت گردشگران و افراد بومی صورت پذیرفته و مخاطرات ناشی از آن به حداقل ممکن برسد. مطابق با چهار سناریو اتخاذ شده از نظر خبرگان امر، لازم است مدیران و مسئولان مرتبط با حوزه گردشگری شهری سرعین با در نظرگیری هریک از شرایط، الزامات و نظارت‌های دقیقی بر رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی در مراکز اقامتی، پذیرایی و تفرجگاهی را ایجاد نمایند تا ضمن برقراری گردشگری شهری، معیشت جامعه محلی نیز حفظ شود.

در ادامه برای هر سناریوی، پیشنهادهایی ارائه می‌گردند. لازم به ذکر است که از میان چهار سناریوی به‌دست‌آمده، در رابطه با سه سناریویی که در قالب ارتباط و تعامل با گردشگران شهری هستند، پیشنهادهایی ارائه می‌شود. سناریو ۴ "قفل اجباری" به‌عنوان یک استراتژی لازم‌الاجرا بوده و تحت شرایط آن، پذیرش گردشگر امکان‌پذیر نمی‌باشد. لذا نمی‌توان در این رابطه پیشنهادی را ارائه نمود.

• در هر وضعیت می‌توان اقدامات مشخص و مختص به آن را بکار برد. در سناریوی "کاهش محدودیت‌ها و غربال‌گری بهداشتی هوشمند" می‌توان با ارتقای دانش ساکنان و دست‌اندرکاران این حوزه با دانش بیماری، تأثیرگذاری را بیش‌ازپیش کرد. به عبارتی، آموزش‌های لازم در این زمینه می‌تواند به‌عنوان عامل تسهیلگر باشد. همچنین، به‌منظور غربال‌گری بهداشتی هوشمند نیاز است تا سازمان‌های متولی با ایجاد شیوه‌نامه یا دستورالعملی برای هتل‌ها یا مجتمع‌های پذیرش مسافران و... الزامات و نظارت‌هایی را برای رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی ایجاد کرد تا در جهت مدیریت گردشگران شهری مثمر ثمر واقع شوند.

• در رابطه با سناریوی "منطقه بندی سبز" که یکی از رویکردهای جدید در دنیا می‌باشد، می‌توان با به‌کارگیری اصول و استراتژی‌های مرتبط با آن، در زمان وجود بیماری "مدیریت یکپارچه و جامعی" را در رابطه با گردشگری شهری پیاده‌سازی کرد.

• در رابطه با سناریوی "گردشگری سلامت (درمان)" می‌توان برنامه‌هایی را به‌منظور استفاده صرف برای بیماران از مراکز آب‌درمانی، اطلاع‌رسانی‌های دقیقی را به عمل آورد که واجدان شرایط با رعایت پروتکل‌های بهداشتی، بتوانند از خدمات درمانی بهره‌مند شده و خطرات و تهدیدهای احتمالی به حداقل ممکن برسند. به گفته خبرگان در مصاحبه‌های

فاز کیفی این تحقیق، در زمانی که اعمال محدودیت‌ها وجود داشتند و وضعیت کرونا در شهر مساعد بود، بیماران نیازمند به آب‌درمانی از امکانات خصوصی یا بخش ویژه (VIP^۱) استفاده می‌کردند که این امر، به‌عنوان راهکاری برای ارائه خدمات به بیماران در نظر گرفته شده بود و مورد پذیرش مسئولان نظارتی و بهداشتی شهر سرعین نیز بود.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ابراهیم پور، حبیب؛ فیضی زنگیر، سلمان؛ کریمی، بهنام؛ جهان‌دیده تپراقلو، مینا. (۱۴۰۰). تحلیلی بر رفتارهای محافظتی ساکنان مقاصد شهری در برابر ویروس کرونا مطالعه موردی: شهر سرعین. *مجله گردشگری شهری*، ۱ (۱)، ۴۹-۶۶. doi:10.22059/JUT.2020.307249.817
- رضائیان، مینا و حسینی مدرس، سیدمهدی. (۱۳۹۳). بررسی نقش آینده‌پژوهی در برنامه‌ریزی استراتژیک. *همایش ملی آینده‌پژوهی سازمان‌ها و مراکز غیردولتی، یادگار درخشان آریا*، ۱۳۹۳.
- سالنامه آماری استان اردبیل (۱۳۹۵)، مرکز آمار ایران.
- عسگری سوادجانی، علیرضا؛ رضایی، محمدرضا و سجاسی قیداری، حمدالله. (۱۴۰۰). تحلیل تأثیر پاندمی کووید ۱۹ بر تخریب خلاق گردشگری از دیدگاه ساکنان مطالعه موردی: بافت تاریخی شهر یزد. *مجله گردشگری شهری*، ۱ (۱)، ۱-۱۳. doi:10.22059/JUT.2021.307823.819
- معدنی، جواد. (۱۴۰۲). منطقه بندی سبز: رویکردی نوین برای مقابله با چالش‌های اپیدمی کرونا در مناطق گردشگری سلامت (محدوده جغرافیایی: شهرهای چشمه‌های آبگرم دامنه کوه سبلان). *نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۷ (۸۳)، ۱۴۱-۱۳۳. doi:10.22034/GP.2023.15803
- ناظمی، امیر؛ وحیدی مطلق، وحید و علیزاده، عزیز. (۱۳۸۷). *سناریو نگاری یا برنامه‌ریزی بر پایه سناریوها*. تهران: موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی.

Reference

- Alonso, A. D., Kok, S. K., Bressan, A., O'Shea, M., Sakellarios, N., Koresis, A., & Santoni, L. J. (2020). COVID-19, aftermath, impacts, and hospitality firms: An international perspective. *International Journal of Hospitality Management*, 91, 102654. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102654>
- Asan, S. S., & Asan, U. (2007). Qualitative cross-impact analysis with time consideration. *Technological forecasting and social change*, 74(5), 627-644. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2006.05.011>
- Ashworth, G., & Page, S. J. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. *Tourism management*, 32(1), 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.02.002>
- Asgari Savadjani, A., Rezaei, M. R., & Sojasi Qeidari, S. (2021). Analysis of the Effect of the COVID-19 Pandemic on the Creative Destruction of Tourism in the from the Perspective of Residents Case Study: Historical Texture of City Yazd. *Journal of Urban tourism*, 8(1), 1-13. doi:10.22059/JUT.2021.307823.819 [In Persian].
- Assaf, A., & Scuderi, R. (2020). COVID-19 and the recovery of the tourism industry. *Tourism Economics*, 26(5), 731-733. <https://doi.org/10.1177/1354816620933712>
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: an analytic tool for qualitative research. *Qualitative research*, 1(3), 385-405. <https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Bichler, B. F., & Pikkemaat, B. (2021). Winter sports tourism to urban destinations: Identifying

1. Very Important Person (VIP)

- potential and comparing motivational differences across skier groups. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 36, 100420. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100420>
- Bishop, P., Hines, A., & Collins, T. (2007). The current state of scenario development: an overview of techniques. *foresight*, 9(1), 5-25. <https://doi.org/10.1108/14636680710727516>
- Bradfield, R., Wright, G., Burt, G., Cairns, G., & Van Der Heijden, K. (2005). The origins and evolution of scenario techniques in long range business planning. *Futures*, 37(8), 795-812. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2005.01.003>
- Boivin, M., & Tanguay, G. A. (2019). Analysis of the determinants of urban tourism attractiveness: The case of Québec City and Bordeaux. *Journal of destination marketing & management*, 11, 67-79. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2018.11.002>
- Castaneda, J. A., Vena-Oya, J., Rodriguez-Molina, M. A., & Martinez-Suarez, R. (2019). Analysis of domestic cultural tourism spend by segment in the city of Granada: An observational data approach. *Tourism Management Perspectives*, 29, 18-30. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2018.10.001>
- Cibinskiene, A., & Snieskiene, G. (2015). Evaluation of city tourism competitiveness. *Procedia-social and behavioral sciences*, 213, 105-110. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.411>
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative and mixed methods approaches*. SAGE Publications, Inc; 5th edition (January 2, 2018).
- Dai, T., Hein, C., & Zhang, T. (2019). Understanding how Amsterdam City tourism marketing addresses cruise tourists' motivations regarding culture. *Tourism Management Perspectives*, 29, 157-165. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2018.12.001>
- Ebrahimpour, H., Feizi, S., Karimi, B., & Jahandide Topraghlou, M. (2021). An Analysis of Protective Behaviors of Urban Destinations' Residents against COVID-19 Case Study: Sarein City. *Journal of Urban tourism*, 8(1), 49-66. doi:10.22059/JUT.2020.307249.817 [In Persian].
- Fleischhacker, V. (2019). Der Sommertourismus in Österreich 2018: Tendenzen der Nachfragesegmente. In *Itr-institut für touristische Raumplanung Ges. mbH Tulln an der Donau, Austria*.
- Godet, M. (2000). The art of scenarios and strategic planning: tools and pitfalls. *Technological forecasting and social change*, 65(1), 3-22. [https://doi.org/10.1016/S0040-1625\(99\)00120-1](https://doi.org/10.1016/S0040-1625(99)00120-1)
- Goodwin, H. (2017). The challenge of overtourism. *Responsible tourism partnership*, 4, 1-19. <http://www.millennium-destinations.com/uploads/4/1/9/7/41979675/rtpwp4overtourism012017.pdf>
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of sustainable tourism*, 29(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>
- Higgins-Desbiolles, F. (2020). The “war over tourism”: Challenges to sustainable tourism in the tourism academy after COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(4), 551-569. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1803334>
- Hoque, A., Shikha, F. A., Hasanat, M. W., Arif, I., & Hamid, A. B. A. (2020). The effect of Coronavirus (COVID-19) in the tourism industry in China. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(1), 52-58.
- Jiricka-Pürerer, A., Brandenburg, C., & Pröbstl-Haider, U. (2020). City tourism pre-and post-covid-19 pandemic—Messages to take home for climate change adaptation and mitigation?. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31, 100329. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2020.100329>
- Kaushal, V., & Srivastava, S. (2021). Hospitality and tourism industry amid COVID-19 pandemic: Perspectives on challenges and learnings from India. *International journal of hospitality management*, 92, 102707. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102707>
- Lee, Y. C., Huang, S. L., & Liao, P. T. (2019). Land teleconnections of urban tourism: A case study of Taipei's agricultural souvenir products. *Landscape and Urban Planning*, 191, 103616. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2019.103616>
- Lu, C. W., Huang, J. C., Chen, C., Shu, M. H., Hsu, C. W., & Bapu, B. T. (2021). An energy-efficient smart city for sustainable green tourism industry. *Sustainable Energy Technologies and Assessments*, 47, 101494. <https://doi.org/10.1016/j.seta.2021.101494>
- Madani, J. (2023). Green Zoning: A New Approach to Dealing with the Corona Epidemic

- Challenges in Health Tourism Areas (Geographical Area: Sabalan Mountain Spa Cities). *Geography and Planning*, 27(83), 133-141. doi:10.22034/GP.2023.15803 [In Persian].
- Menzies, M., & Middleton, L. (2020). Using scenarios in public policy. *Policy Quarterly*, 16(2). <https://doi.org/10.26686/pq.v16i2.6481>
- McBride, M. F., Lambert, K. F., Huff, E. S., Theoharides, K. A., Field, P., & Thompson, J. R. (2017). Increasing the effectiveness of participatory scenario development through codesign. *Ecology and Society*, 22(3). <https://www.jstor.org/stable/26270157>
- Nazemi, A; Vahidi Mutlaq, V & Alizadeh, A. (2008). Scenario planning or planning based on scenarios. Tehran: Institute of International Energy Studies. [In Persian].
- Nkengasong, J. (2020). China's response to a novel coronavirus stands in stark contrast to the 2002 SARS outbreak response. *Nature medicine*, 26(3), 310-311. <https://doi.org/10.1038/s41591-020-0816-5>
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International journal of qualitative methods*, 16(1), 1609406917733847. <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Oliu-Barton, M., Pradelski, B., & Attia, L. (2020). Exit strategy: from self-confinement to green zones. *EsadeEcPol Insight*, 6. https://www.esade.edu/ecpol/wp-content/uploads/2020/04/EsadeEcPol_Insigh6_Exit_Strategy.pdf
- Oliu-Barton, M., & Pradelski, B. S. (2021). Green zoning: An effective policy tool to tackle the Covid-19 pandemic. *Health Policy*, 125(8), 981-986. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2021.06.001>
- Orîndaru, A., Popescu, M. F., Alexoaei, A. P., Căescu, Ş. C., Florescu, M. S., & Orzan, A. O. (2021). Tourism in a post-COVID-19 era: Sustainable strategies for industry's recovery. *Sustainability*, 13(12), 6781. <https://doi.org/10.3390/su13126781Aca>.
- Page, S. J. (1995). *Urban tourism*. Routledge.
- Pradelski, B., & Oliu-Barton, M. (2020). 11 Green bridges: Reconnecting Europe to avoid economic disaster. *Europe in the Time of Covid-19*, 83. https://cepr.org/system/files/publication-files/60042-europe_in_the_time_of_covid_19.pdf#page=94
- Radhakrishna, S. A. (2020). COVID-19| Post-pandemic, India's tourism sector stares at 70% job loss. *The Hindu*, 10th April. <https://www.thehindu.com/news/national/kerala/coronavirus-tourism-sector-stares-at-70-job-loss/article31310234.ece>.
- Rezaian, M & Hosseini Modares, S. M. (2013). *Examining the role of future studies in strategic planning. National Conference on Future Research of Non-Governmental Organizations and Centers*, Yadgar Derakhshan Aria, 2013, period 3. [In Persian].
- Romao, J., & Bi, Y. (2021). Determinants of collective transport mode choice and its impacts on trip satisfaction in urban tourism. *Journal of Transport Geography*, 94, 103094. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2021.103094>
- Romero-García, L. E., Aguilar-Gallegos, N., Morales-Matamoros, O., Badillo-Piña, I., & Tejeida-Padilla, R. (2019). Urban tourism: A systems approach—state of the art. *Tourism Review*, 74(3), 679-693. <https://doi.org/10.1108/TR-06-2018-0085>
- Škare, M., Soriano, D. R., & Porada-Rochoń, M. (2021). Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry. *Technological Forecasting and Social Change*, 163, 120469. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120469>
- Statistical Yearbook of Ardabil Province. (2015). *Iran Statistics Center*. [In Persian].
- Uğur, N. G., & Akbıyık, A. (2020). Impacts of COVID-19 on global tourism industry: A cross-regional comparison. *Tourism management perspectives*, 36, 100744. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100744>
- Urueña, S. (2019). Understanding “plausibility”: A relational approach to the anticipatory heuristics of future scenarios. *Futures*, 111, 15-25. DOI:10.1016/j.futures.2019.05.002.
- Villacorta, P. J., Masegosa, A. D., Castellanos, D., & Lamata, M. T. (2014). A new fuzzy linguistic approach to qualitative Cross Impact Analysis. *Applied Soft Computing*, 24, 19-30. <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2014.06.025>
- World travel and tourism council, (2020). Crisis Readiness Are You Prepared and Resilient to Safeguard Your People & destinations? Global+rescue report, accessed February 2020. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/2019/generating-jobs->
- World Travel & Tourism Council, WTTTC calls for ‘air corridors’ between key global cities to restore business travel, 8 September (2020).

- <https://wttc.org/Portals/0/Documents/Press%20Releases/WTTC%20calls%20for%20air%20corridors%20between%20key%20global%20cities.pdf?ver=2020-09-08-181145-267>
- Wyman, O. (2020). To recovery & beyond: The future of travel & tourism in the wake of COVID-19. https://tcnih.ku.ac.ke/bitstream/handle/123456789/243/To%20Recovery%20and%20Beyond_.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Yang, Y., Zhang, C. X., & Rickly, J. M. (2021). A review of early COVID-19 research in tourism: Launching the Annals of Tourism Research's Curated Collection on coronavirus and tourism. *Annals of Tourism Research*, 91, 103313. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103313>
- Zellmann, P., & Mayrhofer, S. (2015). *Die Urlaubsrepublik: Die Zukunft des Tourismus in Österreich*. Manz. <https://www.worldcat.org/opaclink?oclcNumber=920901123&registryId=18559&institutionName=Technische%20Hochschule%20Deggendorf.%20Bibliothek>
- Zellmann, P., & Mayrhofer, S. (2017). Forschungstelegramm Mai 2017 (Nr. 41/7). Wann Urlaubsreisen gebucht werden. *Der Countdown für den Sommerurlaub läuft*. 41/7. Wien.
- Zhang, J., & Zhang, Y. (2020). Assessing the low-carbon tourism in the tourism-based urban destinations. *Journal of Cleaner Production*, 276, 124303. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124303>
- Zhang, H., Cho, T., & Wang, H. (2019). The impact of a terminal high altitude area defense incident on tourism risk perception and attitude change of Chinese tourists traveling to South Korea. *Sustainability*, 12(1), 7. <https://doi.org/10.3390/su12010007>.
- Zheng, Y., Goh, E., & Wen, J. (2020). The effects of misleading media reports about COVID-19 on Chinese tourists' mental health: a perspective article. *Anatolia*, 31(2), 337-340. <https://doi.org/10.1080/13032917.2020.1747208>
- Zheng, W., Ji, H., Lin, C., Wang, W., & Yu, B. (2020). Using a heuristic approach to design personalized urban tourism itineraries with hotel selection. *Tourism Management*, 76, 103956. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.103956>